

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ**

САМІЛЕНКО ІЛЛЯ ІГОРОВИЧ

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗ ТА АУДИТ ВЛАСНОГО
КАПІТАЛУ»**

(на матеріалах АТ «УКРПОШТА»)

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

АВТОРЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Чернігів 2022

Кваліфікаційною роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки, обліку і оподаткування
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник: д.е.н., доцент **САКУН Олександра Сергіївна**, доцент
кафедри економіки, обліку і оподаткування Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Рецензент: к.е.н., начальник першого міського відділення АТ «Райффайзен
Банк» Тунік М.В.

Захист відбудеться «22» грудня 2022 р. о 9.00 год. на засіданні
Екзаменаційної комісії у Національному університеті «Чернігівська
політехніка»

В.о. завідувача кафедри економіки, обліку
і оподаткування
д.е.н., проф.

Ж.В. Дерій

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ефективність управління власним капіталом залежить від правильної організації бухгалтерського обліку, який водночас є джерелом інформації щодо стану та змін об'єкту управління та підґрунтям для реалізації фінансового контролю. Умовою отримання точної та достовірної інформації для ухвалення правильних управлінських рішень є оптимальна організація обліку. На сьогодні в Україні важливого значення набувають питання підвищення ефективності рівня управління власним капіталом як основи функціонування підприємств. Таким чином, актуальності набувають аспекти організації обліку власного капіталу суб'єктів господарювання.

Питанням ідентифікації та організації бухгалтерського обліку власного капіталу були присвячені наукові роботи таких вчених, як: М.Д. Алексеєнко, Ф. Бест, Н.О. Бугай, А.В. Бугайов, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Ж.Б. Дюмарше, О.О. Канцуров, Г.Г. Кірейцева, М.Д. Корінько, С.Л. Коротяєва, В.С. Лень, І.А. Мацегор, М.Ю. Медведєв, В.Б. Мосаковський, М.М. Мосійчук, В.Ф. Палій, В.М. Пархоменко, Л.В. Пешковська, О.І. Пилипенко, С.В. Пітель, Ф.Є. Поклонський, В.С. Приходько, Н.Д. Прокопенко, М.С. Пушкар, Ж. Рішар, Т.А. Снетков, Я.В. Соколов, В.В. Сопко, К.С. Сурнін, Н.М. Ткаченко, Є.Ю. Шар.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних та практичних аспектів організації обліку, аналізу і аудиту власного капіталу, а також розробці пропозицій щодо їх удосконалення.

Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлені та вирішені такі завдання:

- дослідити економічну сутність власного капіталу підприємства;
- визначити методичні основи організації обліку, аналізу і аудиту власного капіталу;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення обліку і аудиту власного капіталу в Україні;
- здійснити фінансово-економічну характеристику діяльності АТ «УКРПОШТА»;
- з'ясувати особливості організації обліку власного капіталу на АТ "УКРПОШТА";
- дослідити організацію аудиту власного капіталу на АТ "УКРПОШТА";
- узагальнити проблеми та недоліки організації обліку і аудиту власного капіталу АТ "УКРПОШТА";
- запропонувати шляхи удосконалення організації обліку власного капіталу АТ "УКРПОШТА";
- розробити пропозиції щодо удосконалення аудиту власного капіталу АТ "УКРПОШТА".

Об'єктом дослідження є процес організації обліку і аудиту власного капіталу в АТ "УКРПОШТА".

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів організації обліку, аналізу і аудиту власного капіталу.

Методи дослідження. При вирішенні завдань кваліфікаційної роботи, нами були використані такі методи та підходи наукового пізнання: аналіз – для деталізації об'єкта дослідження; синетз; вимірювання; порівняння – при порівнянні даних для фінансово-економічного аналізу; узагальнення; абстрагування – при формулюванні висновків на основі проведеного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, що регламентують облік і аудит власного капіталу, офіційні статистичні матеріали, дані мережі Інтернет. Фактологічною основою проведеного дослідження є статті вітчизняних учених з організації бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту власного капіталу, матеріали АТ «УКРПОШТА».

Практичне значення одержаних результатів. Основні результати дослідження спрямовані на вдосконалення методики і практики організації обліку і аудиту власного капіталу АТ «УКРПОШТА». Зокрема, запропоновано впровадження на підприємстві нового програмного забезпечення для автоматизації обліку, підвищення кваліфікації працівників бухгалтерії, оновлення Наказу про графік документообігу первинних бухгалтерських документів, впровадження тестування з метою оцінки ефективності обліку власного капіталу, впровадження програми внутрішнього аудиту.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Основний зміст викладено на 103 сторінках друкованого тексту. Робота містить 17 таблиць, 14 рисунків, 5 додатків. Список використаних джерел налічує 80 найменувань, поданих на 103 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі розкрито актуальність теми кваліфікаційної роботи, встановлено мету та завдання, предмет і об'єкт, методи та інформаційна база дослідження, визначене практичне значення результатів дослідження, а також подано структуру роботи.

У першому розділі роботи **«Теоретико-методичні засади організації обліку, аналізу та аудиту власного капіталу»** розглядається економічна сутність власного капіталу, визначаються методичні основи обліку власного капіталу, особливості аналізу і аудиту власного капіталу, аналізується нормативно-правове забезпечення обліку і аудиту власного капіталу в Україні.

Систематизовано теоретичні підходи щодо трактування поняття «власний капітал», що визначають його як власні джерела коштів господарюючого суб'єкта, фінансові ресурси, чисті активи, залишковий капітал (різниця між активами і зобов'язаннями), загальну вартість засобів підприємства, основу для початку і продовження господарської діяльності, різницю між вартістю його майна та зобов'язаннями.

Визначено, що власний капітал являє собою суму вкладених засновниками і додатково отриманих та створених (зароблених) у ході господарської діяльності підприємства коштів. Він представлений статутним, резервним, додатковим капіталом (капітал у дооцінках, дарчий капітал, інший додатковий капітал) та нерозподіленим прибутком.

Встановлено, що організацію обліку власного капіталу можна визначити як процес безупинного, цілеспрямованого вибору і застосування найбільш раціональних засобів і технологічних прийомів збору та обробки облікової інформації й упорядкування звітності щодо наявності, формування і використання фондів, резервів і фінансових результатів.

Виявлено, що організаційне забезпечення обліку власного капіталу складається із дотримання вимог чинного законодавства з обліку власного капіталу; розподілу обов'язків між працівниками бухгалтерської служби щодо ведення обліку та складання звітності з капіталу, регламентації ведення обліку власного капіталу для складання фінансової звітності; отримання достовірної інформації про величину, структуру і вартість усіх джерел власного капіталу й окремих його складових; захисту прав власників в разі конфлікту між суб'єктами господарювання стосовно процедури розрахунку компенсації учаснику при його виході з товариства.

Обґрунтовано, що в процесі здійснення аналізу власного капіталу підприємства, окрім порівняння отриманих результатів з нормативними або плановими значеннями, необхідно відслідковувати їх динаміку та тенденції змін. Оскільки більшість запропонованих коефіцієнтів передбачають аналіз власного капіталу як цілісної величини, то важливим для отримання об'єктивних висновків є аналіз структури власного капіталу та окремих його складових, які мають власні тенденції до змін.

Визначено, що аудит власного капіталу підприємства являє собою досить складну і важливу важливу частину процесу перевірки діяльності підприємства, з огляду на це дуже важливими є правильність та повнота визначення його мети і завдань, а також об'єктів та напрямів здійснення.

За результатами дослідження системи нормативно-правового регулювання організації бухгалтерського обліку і аудиту власного капіталу було виявлено наявність протиріч та розбіжностей щодо трактування поняття власний капітал та інших пов'язаних категорій. Доведено, що процес законотворення не є статичним, а тому на рівні з постійним оновленням нормативно-правова база обліку і аудиту власного капіталу потребує взаємоузгодження та удосконалення.

У другому розділі роботи **«Організація обліку, аналізу та аудиту власного капіталу на ат «УКРПОШТА»»** проведено аналіз фінансово-економічної характеристики діяльності АТ «УКРПОШТА», з'ясовано особливості організації обліку власного капіталу на АТ «УКРПОШТА», досліджено організацію аудиту власного капіталу на АТ «УКРПОШТА».

Визначено мету та предмет діяльності АТ «УКРПОШТА», а саме: отримання прибутку від здійснення господарської діяльності: надання послуг поштового зв'язку на всій території України для задоволення потреб користувачів та

забезпечення ефективного розвитку єдиної національної мережі поштового зв'язку України.

Проаналізовано фінансово-економічний стан підприємства, майновий стан, джерела фінансування, також проаналізована ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність та рентабельність. Отже, темп росту нематеріальних активів у 2020 році зменшився до 74,67% у порівнянні з 2019 роком, у 2021 році зріс майже удвічі і становив 297%. Величина незавершених капітальних інвестицій у звітному році зросла на 254 975 тис. грн. порівняно з 2020 роком, хоча у попередньому періоді спостерігалось зменшення цього показника на 4 476 тис.грн.

Виявлено, що зареєстрований (пайовий) капітал та ефект переоцінки при корпоратизації, не зазнали жодних змін протягом аналізованого періоду. Темп росту показника нерозподіленого прибутку у 2020 році показник збільшився на 2,67% у порівнянні з 2019 роком, а у 2021 році він зріс на 7,2%. Темп росту показника короткострокових кредитів банків у 2020 році зріс на 530,43% порівнюючи з 2019 роком, у 2021 році зменшився до 48,1%. Темп росту показника поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами у 2020 році зріс на 409,44% у порівнянні з 2019 роком, а у 2021 році знизився до 73,3%.

Визначено, що оцінка вартості акцій АТ «Укрпошта» відбувалася із залученням незалежного оцінювача, який провів оцінку справедливої вартості активів та зобов'язань Компанії відповідно до правил оцінки акцій розроблених фондом державного майна України. Вартість акціонерного капіталу була розрахована як справедлива вартість активів за вирахуванням справедливої вартості зобов'язань на дату оцінки. Проведення справедливої оцінки вимагається правилами корпоратизації, щоб уряд мав змогу визначити вартість акціонерного капіталу нового суб'єкта господарювання. Оскільки новий суб'єкт, яким стало АТ «Укрпошта», є продовженням існуючого бізнесу, активів та зобов'язань попередньої юридичної особи, то зазначена вище справедлива вартість активів та зобов'язань не могла бути відображена у фінансовій звітності Компанії.

Обґрунтовано, що внутрішній аудит на підприємстві здійснює Департамент внутрішнього аудиту АТ «Укрпошта», який є самостійним структурним підрозділом товариства, що створено Рішенням Наглядової ради АТ «Укрпошта», підпорядковується Комітету з питань аудиту, звітує перед Наглядовою радою і діє на підставі Положення, яке затверджено Рішенням Наглядової ради АТ «Укрпошта» [54].

Досліджено, що Департамент внутрішнього аудиту АТ «Укрпошта» розробляє річний план внутрішнього аудиту і довгостроковий план внутрішнього аудиту, якщо прийнято рішення про необхідність розробки останнього та програми внутрішнього аудиту. Організовує та забезпечує проведення внутрішніх аудитів згідно із затвердженим Комітетом з питань аудиту планом та відповідно до вимог чинного законодавства, Міжнародних основ професійної практики внутрішнього аудиту: основних принципів професійної практики внутрішнього аудиту, Міжнародних професійних

стандартів внутрішнього аудиту, Кодексу етики працівників внутрішнього аудиту.

У третьому розділі роботи **«Проблеми організації обліку і аудиту власного капіталу ат "УКРПОШТА" та шляхи їх вирішення»** узагальнено проблеми організації обліку і аудиту власного капіталу АТ "УКРПОШТА" та надані пропозиції щодо їх вирішення, розроблені шляхи удосконалення внутрішнього аудиту власного капіталу АТ «УКРПОШТА».

За результатами дослідження обліку власного капіталу на АТ «УКРПОШТА» було виявлено такі недоліки в обліку власного капіталу: необхідність постійного моніторингу працівниками облікового апарату законодавчих змін, що регламентують облік власного капіталу; лише частковий перехід на автоматизацію обліку; недосконалість організації обліку власного капіталу; відсутність сформованої методики формування робочого плану рахунків; посилення внутрішньої звітності і контролю.

Запропоновано такі шляхи удосконалення організації обліку власного капіталу: впровадження на підприємстві нової інтегрованої ERP-системи; проведення навчальних тренінгів щодо теоретичних основ та практичних навичок в ERP-системі; додати розділ, що стосується руху документообігу первинних документів щодо власного капіталу. Визначення чітких уніфікованих вимог до цих документів; проведення інвентаризації власного капіталу з подальшим внесенням результатів в інвентаризаційний опис; впровадження кодифікаторів до рахунків власного капіталу.

Розроблено тест внутрішнього контролю обліку власного капіталу, який охоплює і питання організації бухгалтерського обліку власного капіталу, і функціонування внутрішнього контролю та його ефективність, професійні та практичні навички працівників на АТ «УКРПОШТА».

За результатами аналізу проведеного тестування, аудитор визначає оцінку організації бухгалтерського обліку — високу, середню, низьку. Відповідно до цієї оцінки визначає слабкі місця бухгалтерського обліку і більш ретельно планує аудиторські процедури перевірки, визначає аудиторський ризик і суттєвість аудиторської перевірки, складає Програму аудиту власного капіталу.

Запропоновано зразок Програми аудиту власного капіталу, яка складена за елементами власного капіталу. Аудит бухгалтерського обліку елементів власного капіталу охоплює перевірку достовірності інформації про власний капітал від перевірки інформації первинних документів до фінансової звітності.

Запропоновано зразки робочих документів відповідно до аудиторських процедур, які можуть бути використані аудитором, працівниками Департаменту внутрішнього аудиту АТ «УКРПОШТА» в практичній діяльності.

ВИСНОВКИ

Отже, відповідно мети у кваліфікаційній роботі було обґрунтовано теоретичні, методичні та практичні аспекти, а також розроблено пропозиції щодо удосконалення організації обліку, аналізу і аудиту власного капіталу АТ «УКРПОШТА».

1. Систематизовано теоретичні підходи щодо трактування поняття «власний капітал», що визначають його як власні джерела коштів господарюючого суб'єкта, фінансові ресурси, чисті активи, залишковий капітал (різниця між активами і зобов'язаннями), загальну вартість засобів підприємства, основу для початку і продовження господарської діяльності, різницю між вартістю його майна та зобов'язаннями.

2. Досліджено економічну сутність власного капіталу підприємства, який доцільно визначити, як суму вкладених засновниками і додатково отриманих та створених (зароблених) у ході господарської діяльності підприємства коштів. Він представлений статутним, резервним, додатковим капіталом (капітал у дооцінках, дарчий капітал, інший додатковий капітал) та нерозподіленим прибутком.

3. Здійснено фінансово-економічний аналіз діяльності АТ «УКРПОШТА», за результатами, якого з'ясовано, що діяльність підприємства є прибутковою протягом всього досліджуваного періоду. Показники рентабельності за останні два роки знизились, зареєстрований (пайовий) капітал та ефект переоцінки при корпоратизації, не зазнали жодних змін протягом аналізованого періоду.

4. Визначено, що внутрішній аудит на підприємстві здійснює Департамент внутрішнього аудиту АТ «Укрпошта», який є самостійним структурним підрозділом товариства, що створено Рішенням Наглядової ради АТ «Укрпошта», підпорядковується Комітету з питань аудиту, звітує перед Наглядовою радою і діє на підставі Положення, яке затверджено Рішенням Наглядової ради АТ «Укрпошта»

5. За результатами дослідження обліку власного капіталу на АТ «УКРПОШТА» було виявлено такі недоліки в обліку власного капіталу: необхідність постійного моніторингу працівниками облікового апарату законодавчих змін, що регламентують облік власного капіталу; лише частковий перехід на автоматизацію обліку; недосконалість організації обліку власного капіталу; відсутність сформованої методики формування робочого плану рахунків; посилення внутрішньої звітності і контролю.

6. Обґрунтовано, що АТ «УКРПОШТА» потребує системної сучасної автоматизації обліку для оптимізації обміну даних між Дирекціями та Центральним апаратом управління.

7. Запропоновано такі шляхи удосконалення організації обліку власного капіталу: впровадження на підприємстві нової інтегрованої ERP-системи; проведення навчальних тренінгів щодо теоретичних основ та практичних навичок в ERP-системі; додати розділ, що стосується руху документообігу первинних документів щодо власного капіталу. Визначення чітких уніфікованих вимог до цих документів; проведення інвентаризації

власного капіталу з подальшим внесенням результатів в інвентризаційний опис; впровадження кодифікаторів до рахунків власного капіталу.

8. Розроблено тест внутрішнього контролю обліку власного капіталу, який охоплює і питання організації бухгалтерського обліку власного капіталу, і функціонування внутрішнього контролю та його ефективність, професійні та практичні навички працівників на АТ «УКРПОШТА».

9. Запропоновано зразок Програми аудиту власного капіталу, яка складена за елементами власного капіталу. Аудит бухгалтерського обліку елементів власного капіталу охоплює перевірку достовірності інформації про власний капітал від перевірки інформації первинних документів до фінансової звітності.

10. Розроблено зразки робочих документів відповідно до аудиторських процедур, які можуть бути використані аудитором, працівниками Департаменту внутрішнього аудиту АТ «УКРПОШТА» в практичній діяльності.

АНОТАЦІЯ

Саміленко І.І. Організація обліку, аналіз та аудит власного капіталу (на матеріалах АТ «УКРПОШТА») - Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» ОПІ «Облік і оподаткування». – Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів, 2022.

У роботі досліджено економічну сутність власного капіталу, визначено методичні основи обліку власного капіталу, особливості аналізу і аудиту власного капіталу, проаналізовано нормативно-правове забезпечення обліку і аудиту власного капіталу в Україні.

Розкрито загальну фінансово-економічну характеристику АТ «УКРПОШТА», з'ясовано особливості організації обліку власного капіталу на АТ «УКРПОШТА», досліджено організацію аудиту власного капіталу на АТ «УКРПОШТА».

Узагальнено проблеми організації обліку і аудиту власного капіталу АТ "УКРПОШТА" та надані пропозиції щодо їх вирішення, розроблені шляхи удосконалення внутрішнього аудиту власного капіталу АТ «УКРПОШТА».

За результатами дослідження сформовані пропозиції щодо: впровадження на підприємстві нового програмного забезпечення для автоматизації обліку, підвищення кваліфікації працівників бухгалтерії, оновлення Наказу про графік документообігу первинних бухгалтерських документів, впровадження тестування з метою оцінки ефективності обліку власного капіталу, впровадження програми внутрішнього аудиту.

Ключові слова: ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ, ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ, СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ, АКЦІЇ, ДИВІДЕНДИ, ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, ВНУТРІШНІЙ АУДИТ, ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ.